

POT "21. SREČANJA ADRIA CLASSIC" NAS BO VODILA 70 LET V PRETEKLOST...

V SVETU starodobništva smo pogosto soočeni z ohranjanjem spominov, predvsem v obliki tehnične dediščine. Še toliko bolj smo ponosni, če lahko pri opisu svojega vozila dodamo anekdoto preteklih dni, nekdanjih lastnikov ali pa dogodivščino, ki še dodatno poudari edinstvenost sredstva, s katerim smo se pripeljali na srečanje. Prav zgodbe so pogosto tiste, ki pritegnejo zanimanje, še posebej, če te izhajajo iz slovenske Istre, katera je močno zaznamovana z raznoliko zgodovino mejnega območja. Spomini na besedno zvezo »čez blok« obudijo kopico zgodb iz časov, ko smo hodili v sosednjo Italijo po kavbojke, kavo, opeko za hišo, itd. Pri tem pa ne moremo mimo vozil, ki so nas čez omenjeni

»blok« peljala. Ali je bila to »corriera« ali pa so bili to Topolinčki, Fičkoti, ... ki so na svojih plečih pripeljali gradbeni material za celo hišo.

A žal pogosto ljudje pozabljamo, kako je ta »blok« sploh nastal in kako močan vpliv je imel na razvoj slovenskih obalnih mest. Pa na kratko povzemimo zgodovino.

V drugi svetovni vojni se je Italija bojevala na strani sil osi. Po njeni kapitulaciji septembra leta 1943 so ozemlje Julijske krajine zasedle nemške okupacijske sile, ki so vzpostavile Operacijsko Cono Jadranskega Primorja – nemško Operationszone Adriatisches Küstenland. Nadzor nad tem območjem so nemške sile obdržale vse do konca vojne. 1. maja 1945 je v Trst vkorakala 4. armada jugoslovanske vojske

s slovenskim 9. korpusom in zasedla mesto. Naslednjega dne so iz zahoda Trst dosegle tudi zavezniške sile. Posledica tega so bila napeta pogajanja v zakulisju ideoloških razprtij in mednarodnih interesov, ki so svoj vrhunec dosegla

10. februarja 1947, ko je bil v Parizu podpisan mirovni sporazum z Italijo t.i. Pariška mirovna pogodba, s katero je bilo ustanovljeno Svobodno tržaško ozemlje – STO. Razdeljeno je bilo na dve območji, in sicer na cono A in cono B. Meja med njima je potekala po t.i. Morganovi liniji.

Cona A je vključevala Trst in je bila pod vojaško upravo britanskih zavezniških sil. Cona B je bila pod upravo jugoslovanske vojske in je zajemala Slovensko primorje ter Istro. Uradna jezika sta bila slovenščina in italijanščina, v coni B tudi hrvaščina. Svobodno tržaško ozemlje je bila le sedem let obstoječa politična tvorba, ki pa je pustila globoke sledi v življenju in delu tako istrskega kot tržaškega prebivalstva. S Stalnim statutom so sicer v STO bili postavljeni pravno-politični temelji samostojne države, vendar zaradi njegove upravno-politične razdeljenosti na cono A in cono B ter pripadnosti dvema različnima vojaškima upravama kot država ni nikoli povsem zaživela. Zavezniške oblasti so v coni A Svobodnega tržaškega ozemlja ovirale obnovo slovenskega šolstva, v coni B pa je bila organizirana nova mreža slovenskih in italijanskih šol. V koprskem okraju je bila s prenovo bolnišničnih stavb v Kopru, Izoli in Piranu ter z obnovo bolnišnice v Valdoltri organizirana bolnišnična služba, ki je

predstavljala osnovo kasnejši zdravstveni mreži. Leta 1949 je bilo obnovljeno koprsko gledališče, maja istega leta je začel prvič oddajati tudi Radio Koper. Poštna uprava v Kopru je v času obstoja cone B Svobodnega tržaškega ozemlja izdala dvanajst serij lastnih znamk. To območje je do leta 1950 uporabljalo tudi lastni denar, t.i. jugolire. Ob stari mestni knjižnici Biblioteci Civici Comunale, ki je delovala do leta 1952, je bila leta 1951 ustanovljena nova slovenska mesna knjižnica.

Cona B se je sčasoma povsem naslonila na Jugoslavijo, cona A pa na Italijo, zato je bila njuna razdelitev med Jugoslavijo in Italijo leta 1954 logična posledica dejanskih političnih razmer.

Podpis Londonskega memoranduma leta 1954 ni prinesel le konca Svobodnega tržaškega ozemlja in razširitve jugoslovanske oz. italijanske civilne uprave na območjih dotedanjih vojaških con, pomenil je tudi konec obdobja, za katero

sta bila poleg upanja na boljšo prihodnost značilna negotovost in strah, ki sta bila najbolj vidna pri Slovencih onstran in Italijanih tostran Morganove linije.

21. srečanje Adria Classic bomo zato posvetili spomenu na 70. obletnico ustanovitve Svobodnega tržaškega ozemlja. V ta namen bomo udeležencem srečanja predstavili zgodbo nastanka in pomena Svobodnega tržaškega ozemlja, ki je širši javnosti v večji meri neznana. Na prireditvi bodo posadke vozil lahko preko tiskanega programa srečanja sledile nekdanji meji med cono A in cono B in hkrati obiskale razgledne točke obalnega pasa cone B. Štartne tablice srečanja bodo oblikovane po zgledu registrskih tablic STOja med leti 1947 in 1954. Poleg morja, slovenske Istre in ob preizkušnjah na srečanju se bodo udeleženci zapeljali mimo kontrolne točke zavezniških sil na mejnem pasu, kjer je nekoč potekala demarkacijska Morganova linija.